

Porhavar kerget vijjogva a szél a Duna jegén. Bukfencet hányva nyargalász a síkon, gúnyos kacagással rugdalja az összegubbaszkodott hegyek oldalát, tépázza az erdők zörgő ágait, s keserves üvöltésre csiklandja az éhtoportyánt.

Ember, állat dideregve bújik előle bundák alá, vackok gízgázába, ahova lehet. De nem nagyon lehet. A szélördög megtalálja a legkisebb nyílást is, mindenben keresztül, a sajgó csontig. Visszaköpött füsttel szemet-torkot marni, jeges üleppel elnyomni a tüzet, tetőt szaggatva álmodat elkergetni: ez a legkedvesebb mulatsága.

Csak a nagyúr háza dacol vele, fenn a sziklán. A Dunára nyíló terem oszlopközeire felrakták a súlyos fatáblákat. Ott sötét van és hideg. De a belső szobák vastag boronafalai megse reccsennek a sívító szélrohamok lökésétől. Nagy érc háromlábak izzó serpenyőiben piroslik az eleven parázsrakás, engesztelő meleget lehelve maga körül. Hajnaltól lefekvésig óránként cserélik azokat. Ha már az utolsó is hamuba rokkad, bebújik a nagyúr a bundák alá, fejére húzza a hálókucsmát, s csak az orra hegyén érzi meg, hogy másnap van.

Mostanság azonban keveset alszik ő is, a nagyasszony is. Néznek a hunyó parázsba s aztán a sötétségbe. A sötétségben még többet látnak. Gondolatok elevenednek meg s váltakoznak szapora táncban előttük: múlt és jövő, emlékek és

reménységek, szívszorító aggodalmak és biztató képzelések. S néha szó esik köztük, halk mormolással.

Adalbert püspökről a legtöbb ezen a télen.

Ki is hinné el, ha nem tudná, hogy nagyanyja Henrik király leánya volt, ő maga a cseh herceg fia, rokona a császárnak s a bajor hercegnek?

Ők ehhez képest fogadták, mikor megérkezett volt. De a szent ember nem is vette észre a pompát. Kopottas szőrcsuhájában álldogált a tizenkét brenowi szerzetes között, akiket vele együtt úztek el a csehek, s most magával hozta őket. Csakolyan volt, mint azok közül egy. Idő telt belé, amíg egy másféle, belülről sugárzó méltóság s szépség föléje emelte mindenkinek itt, s még a nagyúr is meglátta az igazi képét külsőkre néző szemei mögött, benn, leghátul, a lelke mélyében.

Ez pedig úgy történt, hogy Adalbert püspök rátette vékony, hosszú ujjait a nagyúr beteg szívére, s imádkozott. Azóta nem kellene többé a javasok löttyei. A szent ember ujjából valami más gyógyító erő áradt. Mi volt ez, csak égre emelt arcának elváltozása sejtette. Radla a hit erejének mondja ezt, mellyel a szent férfiú teljes. Mintha angyalokkal beszélgetett volna, akik ragyogó szárnyaikon viszik könyörgését Isten trónusához. A nagyúr szíve fájása megszűnt tőle.

Nem ámitotta azért lehetetlenségekkel Adalbert, s éppen ez volt az, ami tisztelettel és békével töltötte el a beteget. Utálta már a hitető hazugságokat, mikkel a javasok maszlagolták, féltükben hízelkedve. Tisztában volt az állapotával. Ott belül zord, bizonyos szózat hangzott szüntelen.

– A világ elmúlik és annak kívánsága is – mondta Adalbert, komolyan nézve a szeme közé. – De aki Isten akaratát cselekszi, él örökké.

Tudja, hogy biztatás ez. Isten akarata az, hogy a fiút Krisztusnak adják. S ha végbevitték, jöhet a halál.

Adalbert előtt nem lehetett titkolódní, s minek is? Belátott a szavak mögé.

– Ti elindítottátok őt, de nem oda megy, ahová gondoltátok. Amit most tehettek, ennyi: hagyjátok őt, hogy menjen az útján, amerre Krisztus vezérli. A régiek elmúltak, imé, újjá lett minden. De örvendjete, mert ebben van a ti megbocsáttatásotok is.

Ahogy ezen gondolkodik, eszébe jut a nagyúrnak valami kicsiség, s megértés gyúl ki az agyában. Beteg ember, hosszú, tétlen heverésben minden apróságon eltölti az időt. Szőrös, fekete hernyót figyelt heverőágyáról egyszer, amint falánkan ette a bokor leveleit. Látta aztán csillogó szálakat eresztetni s gubót szőni maga köré az ágacsák villájában. Sokáig mozdulatlan volt az, mint a koporsó. De egyszer sötétben kezdett nedvesedni a csücske, s gyönyörű pillangó ragta ki magát a napfénybe, szivárványos szárnyakon lebbenve el.

Csoda az élet!... Ilyen különös, ragyogó szárnyak kezdek bontakozni Istvánon is, mióta Adalbert itt van vele. Csak falánk hernyó lett volna mégis, ahogy ő akarta s képzelte, ehhez képest. És milyen sokáig ült a gubójában dermedten, zord tépelődésben önmagával. A rabság gubójában, amit ők szőttek neki. Érezte, hogy feszül benne a szárny, de nem tudta kibontani itt, közöttük. Léleknek hívják ezt a szárnyat ezek a Krisztus-emberek. Megvolt tán benne is, úgy lehet, és minden magyarban. De ebben a fiúban bomlott csak ki először. Most már próbálgatja, illegeti, lebbenti. Repülni fog, magasra, s milyen messze tőlük! Elveszítik szem elől, nem bírják követni az útját... A régiek elmúltak, igaz, s jól van így...

– A mi vérünk, de nem a mi fiunk többé! – mondta ki a sötétben.

Hallotta, hogy az asszony felfigyel, s mintha fojtott sírást rejtene a váncosokba. Aztán szól is, rekedten:

– Így kellett lennie...

– De a kard, a kard, Sarolt! – emelkedik könyökére a nagyúr. – Ami lecsap nemsokára... Fel tudja-e fogni, ha mind az eget nézi? Vissza tud-e vágni, mint mi, régiek?

– A kard elé... én... valahogy...

– Mi?... Mit szoltál?... A szél...

– Istvánt onnan felülről védik már...

– Mi van ott?... Van valami, Gyönyörű?... Vagy ámitás csak?...

– Neki van – hallja az asszony suttogását. – Megnyitotta előtte a kapuját Adalbert.

– S nekünk?...

– Pihenni fogunk. Aludni. Együtt.

– Jó aludni – dünnyögte a nagyúr. – Jó éjszakát!...

István a ház túlsó felében fekszik. De nem alszik ő sem. Nem is akar. Nincs ideje. Hiszen álm ez mind, ami nap nap után zuhog a lelkére.

...Ég a libicei vár. Adalbert püspök öccsei, nővérei vérükben fetrengenek. Rajtuk töltötték dühüket a gyilkosok, az átokért, amit a püspök fejükre mondott ott az oltár előtt. Pogány cseh urak, férj és sógorok rontottak a templomba, ahová a házasságtörő asszony menekült. Durván lökték félre a püspököt, aki testével takarta a nyomorultat. S összevágta a szeme előtt, a Boldogságos Szűz oltárképe alatt.

...Adalbert Róma felé tart. Vegye le róla a szentatya ezt a terhet, mentse fel keményszívű fajtája pásztorlása alól! Küldje idegenekhez, Krisztus szolgálaira fenekedő pogányokhoz, ahol megtalálja szíve vágyát, a mártírkoronát!

Felső-Itália egy városában fényes sokadalomba kerül. Birodalmi nap van. Hercegek, lovagok, püspökök környezik az ifjú császárt, Adalbert rokonát.

Ott van Majolus is, a clunyi apát. Krisztus visszajöveteléről szónokol, lángoló hévben.

Mielőtt bekövetkezne az ezredik év, megszületik az An-

tikrisztus Babilonban. Hasonlatos lesz alakra az Úrhoz, sőt még szebb lesz, hogy megcsalja a hiszékenyeket. Jeruzsálemben állítja fel parázna trónját, s építeni kezdi a romba dőlt zsidó templomot, Krisztus gyalázatára. De a nagy évforduló éjjelén Szent Mihály arkangyal zúdul le seregével az égből, megütözik vele, s ledöfi az Olajfák hegyén, ahol egykor Krisztust gyötörte a Sátán. Föld reng, ég hasad, kihányja halottait a tenger, és a hívők ujjongó zsoltosmái s a hitelenek jajai közt leszáll a földre az Úr Krisztus a szent angyalokkal. Boldog második ezer év virrad az igazakra, az ő isteni uralma alatt. Megkötözve csikorgatja fogát a Bűn, míglen eljő az utolsó ítélet, s ég-föld felgöngyöltetik, hogy Isten legyen minden mindenkben.

Az ifjú Ottó rajongó szemekkel hallgatja a szónokot. Mellette okos szemű, finom koponyájú szerzetes elmélkedik. Gerbert az, volt nevelője, most Szilveszter pápa. E két férfiú lelkében vertek visszhangot tette hívóan, döntően a közeledő nagy évforduló parancsai.

Adalbert mind a kettőnek barátja, bizalmasa lett, ott az Aventinuson, ahol Leo apát kormányozta Szent Benedek kolostorát. Kicsi cellájába jött palotájából esténként a császár, s nemegyszer a pápa is. Ott sügta meg a Szentlélek, beszélgetésükbe szövődve, a legnagyobb tervet, mely valaha a földön, emberi lélekben felragyogott.

Egy ország, világbéke s testvériség fogadja az Urat, mikor megérkezik! Isten Ország, Civitas Dei!

A fiatal császár a hit hegyeket mozgató bizodalmaival mondta:

– Milyen ország lehet méltó Krisztushoz? Csak olyan, amelyikben tűz és víz kibékülnek, s nem emésztik el egymást. Ezt a csodát akarja végbevenni az Úr általam. Én egyesíteni fogom Németországot, Itáliát és Bizáncot.

A bölcs Szilveszter így szólt:

– De mi legyen az élet értelme Krisztus országában?

Minthogy fegyvernek, öldöklésnek; amiben eddig az úri emberek látták azt, ott nincs helye. Csakis a római jogrend és a műveltség, melyek biztonságot s tartalmat adnak az életnek. És hogy szent erényekkel ékeskedjenek a lelkek, békén készülve a mennybe.

Adalbert pedig hozzátette:

– Vajon Úr lesz-e Krisztus csakugyan a földön, ha még lesznek népek, akik nem ismerik, s nem hódolnak neki, mikor eljő? Bizony egy pogány népet se találjon akkor! S milyen hadsereg méltó arra, hogy ezt végbe vigye? Mert a páncélosok csak a belső rendet fogják majd őrizni a keresztény országokban, s nem hódítanak többé. A csodát csak fegyvertelen katonák, lelki katonák vihetik végbe, akik a lélek kardjával, a hit pajzsával s a szeretet pányvájával mennek közéjük. És szelíd örömmel hagyják kiontatni vérüket, ha kell, hogy megtermékenyüljön a pogány lélek ugara. Én erre adom magam Szent Benedek fiaival!

– Minden ország fölé, mely testvérül jő e szövetségbe, állítsunk olyan uralkodót, aki alkalmas a mi szemünkben, az Egyházban s a Birodalomban – indítványozta a császár.

– Te kardot adj nekik, mint Róma szent császára, s én koronát, mint Krisztus helytartója – bölintott a pápa.

– Mi pedig előkészítjük az alkalmasokat – ajánlkozott Adalbert.

Így indult meg a szent készülődés Krisztus fogadtatására a földön.

... Milyen szűk kör volt Esztergám gyepűje, s milyen kicsi az egész magyar világ, amely felé olyan epedve nézett börtönéből István! Krisztus szent mágusa a szó bűvös pálcájával írt varázskört a levegőbe. És vaksi szemei felpattantak, s meglátták a nagy világot, melyben csak kicsi semmiség az ő magyar bánata, gyötrő sorsa.

Íme: a keresztény csehek megborzadva pogány véreik istentelen bosszúján, Krisztust tették úrrá egész földjükön.

Lengyel Boleszláv apostola lett népének, önálló érsekséget kap, s koronát.

Nagy Vladimir ott messze, a babonás orosz sztyeppék ködében keresztvíz alá tereli vad hordáit.

Harald a párás Dániában, Svéd Olaf az éjszaki fény hónapban borul Krisztus trónja elé, országostól.

Britannia és Norvégia, ahol eddig annyi mártírvér folyt hiába, csatlakoznak Isten Országához.

Franciaországot ajánlja fel Capet Róbert, a szász, a szent-
atyának, s a spanyol Leon, Kasztília, Aragónia, Navarra
Krisztus nevében összeforrnak, hogy a szerencseneket vissza-
űzzék a forró Afrikába.

Mekkora világ, mennyi nép, nyelv, s micsoda távolságok!
Langy kék tengerek s szürke, hideg óceánok, fenyőrengete-
gek s babérerdők, jégmezők s homoksvatagok, állati makó-
gás s ékesszóló tudomány, iromba bálványok s ragyogó már-
ványképek, földbe vájt lyukak s égré törő, büszke paloták,
ember voltára alig eszmélő s emberségétől megcsömörlött
tömegek felett ível át Krisztus Király két karja a keresztről!

Nemcsak a feje, a lelke szédült Istvánnak, mikor felderen-
gett előtte ez a roppant világ, mely százféle nyelven zengte
feléje, Adalbert ihletén át: Világbéke! Testvériség! Isten
Országá!

Szívének ütődik a hihetetlen valóság: ennek a mindenség-
nek lelki atyja, a pápa s védőkardja, a császár fordultak felé-
je, látták meg a kicsi, gyűlölt s gyűlölködő magyarság vi-
szonzatlan szerelmét! Testvérkezet nyújt a bajor herceg,
aki nem akar hódító néemtséget, csak Isten német családját
a világtestvériségben!

– Igen. Valamikor gyűlölettel gondolt mindenki a te né-
pedre – bölintott Adalbert. – De téged, a tigrisszívű prédá-
lók sarjadékát választott ki Krisztus arra, hogy ezt most sze-
retetté változtasd! Nézd, segítő kezek emelkednek feléd, egy
világ imádkozik műved sikeréért: Krisztus magyar népéért!

Felemelte a ragyogó magasba Istvánt ez a kép. Aztán rá-
zuhant, s alávágtá a fekete mélységbe... Hol van, mivé
semmisül ebben a magyar?... Nemcsak a Koppányok ne-
vetséges berzenkedései, apjának ravasz kis karmolásai, de az
ő minden álma is?

Egy láncszem, egy kapocs, egy szeg az óriási szerkezet-
ben... S a császár és a herceg hiszi, akarja is tán, amit
mond... De az egészből német császár, német lélek arca áll
össze, mégis... Német Krisztus lesz az, aki eljő!...

– Száz év múlva senki se fog beszélni az én nyelvemen
ebben a nagy családban – emelte szemét Adalbertre. – Ide-
gen köntös alatt idegenül fog érezni a vér is.

– Tudja a császár s a pápa a te bajodat, ne félj. Értsd meg,
hogy ezt izenték: nem német birodalom, hanem Isten világ-
birodalma. S benne a Boldogságos Szűz védelme alatt ön-
álló Magyarország. Nem német missziói érsekség küld ne-
ked püspököket, ahogy még Piligrim akarta. Más világ van
már: apostoli egyház fejeként magad válogatod, hívod s állí-
tod őket munkába. Királyi kard s szent apostoli aranykorona
lebegnek fejed felett, István.

... Hideg köszobában, súlyos bőrök alatt a lélek reszket
Istvánban. Lelkén sívít át a Duna jeges szele. Kardos, koro-
nás csoda lebeg a magasban. De az ember didereg a min-
denségben, egyedül.

S nem Isten tulajdon szava-e ez: „Nem jó az embernek
egyedül lennie.”?

Fénykoronás lovagok léptetnek el előtte. S Adalbert ma-
gyaráz a szívében:

– Ez Szent György, a császár védőszentje. Lásd, páncélos
lovagok kísérik kivont pallosokkal. Piros virágok szőnyegén
menetelnek, s tűzlángot vetve csattogják a paták: Renova-
tio... Romani... Imperii...

– Ez Szent Móric, Benedek fiainak fegyvertelen seregé-

vel. Itt fehér virágok közt fehér bárány legel, s hallok az éneket: Íme az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit!

– Ez Szent Márton, a pannóniai, hazád szülötte. Te magad jössz utána megtért népeddel. Amelyik legelőt keresve lovainak jött ide Ázsiából. A zsendülő füvekből mi száll feléd? „Aki rajtam megy be, legelőt talál.”

Bólint. Ismeri ezeket az égi férfiakat. Elmennek előtte, ő maga is, mint egy idegen: a Kiválasztott, a Kötelesség lovagja, az Áldozat. Úgy legyen, úgy lesz.

De rettentő hideg van és sötét. S mint nagy, mozdulatlan kő, csügg a szíve.

...Veczelin bundásan jő-megy, tappog az éjszakában. Döli kíséri.

♦ Az öröket vizsgálja, s messze kémlel, a feketén ágaskodó erdők felé.

A tél utolsó mérgét adja ki, s készen kell lenni, mire fel-eszmél a föld.

Készülnek is serényen. Sok új szállás verődött a vár alatt. Páncélosok, láncingesek szállásai. Zsoldon fogadták őket a nagy táncra, idegenből. Az Árpádok szállásföldjén is, köröskörül, nyilat kovácsoltatnak a hadnagyok.

A nagyúr rábízta a vezérseget Veczelinre, s ő tervet csinált. Csánád szállja meg Böszpörémet, Aba Fejérvárat. Ez a két sarkantyú Koppány felé. Ha jön, bele kell akadnia előbb valamelyikbe. Ő a zsoldos derékhaddal nyomul majd elő a gyepűtől. Az itteni lovas magyarok a két szárny lesznek, s a hadnagyok népe a nyugtalanító, portyázó előhad, körös-körül.

Szép ez, rendes, ha úgy lesz.

Mert a tél közékük feküdt, s mit csinál Koppány, arról csak bizonytalan hírek donganak idáig. Nagy vadüzések vannak állítólag Somogyban, Zalában s a Bakony déli csücskén. Úgy látszik, sok népet tart együtt, s így táplálja.

Ez a Döli folyton erősködik, nyughatatlankodik, hogy

emberei vannak Koppánynak a várbeliek között is, magyarok, persze. Nem csodálná. A legény meg is mondta egyiket-másikat. Igaz-e, ki tudja? De ő szétosztotta őket egymástól, óvatosságból. Zavart csinálhatnának majd. De Veczelin bízik benne, hogy a döntő órában így is elég erős lesz. Ha Hermán gróf is megjön, ahogy kivette a nagyúr s Tibold némi szavából, akkor éppen.

Jó volna túllenni rajta szerencsésen. Új földeket jelentene az neki is. Koppány tartományának északnyugati csücske alkalmasan találna az övéhez.

S aztán letehetné a páncélt, darabig. Szántana, vetne, építene. Baromfajzást művelne. Terebélyesedne. Nemzene szőke fiakat. Valamikor unokákat is ringatna térdein. S méhsért inna, ingujjban. Ez az élet.

De addig vágni kell, s ő vágni fogja, ahogy esküdte.

Havat vágott szeme közé a szél, bömbölve. Erre felrezzent álmodozásából, s továbbtappogott az öröket mustárlni.

... Istvánt bizsergető fuvallat csapta meg az erdők felől. Az ég még szürke volt, a föld szennyesfehér, s a Dunán nagy jégtáblák úsztak lefelé. De eső esett, nem hó. S szaga volt már mindennek. Föld, fák kérge alatt moccant a tavasz. Névtelen vágy feszítette, amit a hosszú téli éjszakák zsúfoltak belé.

Minden ize követelődzött s veszekedett: ember vagy!

Fenn, a lélek világos sodrában már csitulva hullámozottak a nagy hivatás letisztult vizei.

Lenn, az ösztönök sűrű, mély áramlásában tompán dübörögtek a céltalanul hanykódó, forró habok.

S szíve a kettő között kalimpált, fájó ürességgel.

Gyónásba tördelte végre egy reggel gyötrődését Adalbert atya fülébe.

A szent ember hosszasan fürkészte a szeme mélyét, s értően bólogatott.

– Eljött az ideje – mondta csendesen –, hogy megtudd ezt

is. Élettárs után vágyol, mint minden fiatal. Nem bűn, fiam. De a te dolgod egészen más, mint akárkié. Nem kaphatsz az után, akit a hús és vér talán megkívánna. Hittel kell elfogadnod azt, akit az Úr rendelt. Ebben is oda kell vetned magadat, kegyelemre.

– Senkit nem ismerek... akit rendelt volna...

– Előbb meg kellett érned rá. Mert csak ha vállaltad sorodat, kaphatsz támogatót a hozzád illő asszonyban.

– Apám s anyám akarnak valakit?

– Tudják s akarják. Krisztusért, az országért.

– De én magamért, magamnak keresem!... Szabadon, mindketten, szívből...

– Ez az. Ezért kellett mindmáig várnom, amíg magad szólalsz meg. Isten megadhatja, úgy is. De látod, az a fő, hogy rá kell bíznod, mint Ábrahám Izsákot.

– Hagyd most! – kiáltott István keserű szájjal. S szinte futva menekült.

Éjjel zivatar nyargalt el a vár felett. Beledörgött István nyugtalan, lázas álmaiba.

Cikázó fényeket vetett a férfi titkos vergődésének ágyára. Hánykódva viaskodott a fiatalember a vér páráiból kacágó Asszonnyal. Száz arca volt, ezé, azé, akiket úgy látott valahol, hogy tán észre se vette akkor. Most mind ismerősként hajlott, lengett, mosolygott rá, kínálta magát. Deodátó fogai villogtak a homályból, s éhes szeme. Nem, nem! Másra akart gondolni, nem olcsóra, állatra. Az álom makacs kényszerítésével mondogatta: Ott van, ott, a fal mögött!... S döngette ökleivel az öntudat zárt kapuját...

Végtelen megkönnyebbüléssel lélegzett fel. Az Asszony jött feléje. Más. Igazi. Kék égben lebegett, s fény sugározta körül. Édesen fakadt titokzatos ajka, hozzá hajolt, s mellére tette rózsaszírom-tenyerét. István egy pillanatra úgy érezte, hogy két szív ver a mellében, s egy nagy dobbanással összeforr.

Torkában lüktetett még, amikor hirtelen felült.

A zivatar elmosta az utolsó hófoltokat is. Kéken tündöklött a végtelen ég, s a nap odalött csiklandó, gyenge nyilát a mellére.

– Ha igazán te voltál itt – emelte István szemét a nap felé –, neked adom Magyarországot!...

És Adalberthez menve, csendesen mondta:

– Teljesedjék az Úr akarata.

– Hiszen tudtam én, hogy aki égi jelt adott, végbeviszi ezt is – mondta Adalbert. – De magadnak kellett döntenie ebben is.

– Milyen jelről beszélsz, Atyám?

– Hallgass ide. Tizenöt évvel ezelőtt történt, hogy vendég voltam az akkori bajor hercegnek, unokaöcsémnek. Két fia s két leánykája volt. A legkisebb, aranyos csöppség, egyszer csak otthagytá játékát, s hozzám tipegve, a térdeimre könyökölt. Nagy komolyan nézett rám, s azt kérdezte: – Miért hívtál?... – Nem hívtalak, kicsikém – válaszoltam én, szöske fürtjeibe simítva. – De igen! – erősítette a leányka –, hívtál, azt mondtad: Gyere, mert messzire kell mennünk. És még a kezeddal is arra mutattál, ahonnan a nap jön. – Akkor meghökkentem rajta, később elfeledtem. Csak akkor értettem meg, hogy égi jel volt, mikor most apád Henrik herceghez küldte Tiboldot, és a herceg hozzám fordult tanácsért.

István megrendülve kérdezte:

– Az a kis leányka?... S ő tud-e róla?...

– Ma már az Úr jegyese. Novícia.

– Hogy gondolod akkor?

– Vannak esetek, mikor a szentatya megengedi. A tiétek ilyen, mert Krisztusért történik. Nagy dolog, hogy az a szűz kész eljönni hozzád, István. Elhagyja érted övéit, a boldog szent életet, a kolostort, mely a mennyország kapuja. S gondold el: szíve reszketését kell legyűrníe. Mert Regensburgban iszonyat a magyar név.

Akarod, hogy elmenjek érte, s elhozzam neked zálogul, hogy higgy küldőimnek igaz szándékában?

– Hogy hívják azt a szüzet?

– Gizella a neve.

– Hozd el...

Este, mikor Adalbert elmondta a dolgot, István anyjára nézett, s szólt:

– Imádkozz, anyám, ha tudsz. Nem érettem. Magadért. Hogy sohase kelljen rajtam sírnod.

– Ez az egy imám maradt már csak, fiam – lehelte a nagyasszony nedves szemmel.

A nagyúr némán vetette kezét fia fejére.

Mielőtt Adalbert püspök elindult volna Regensburgba, tanácskozott a nagyúrral, a nagyasszonnyal és az udvari emberekkel.

– Csak püspök teheti, mondottad – intett a nagyúr. – Ilyen alkalom hát nem lesz egyhamar. Igaz, a szabadok nem fogják elismerni, soha, önként. De hiszen mit törődök én már velük? S ha meghallják, annál hamarabb megtörténik a leszámolás.

Kitűzték hát István bérmlását a legközelebbi vásárnapra.

Adalbert az egész várnép jelenlétében kente fel a Szentlélek lovagjává. Szertartás után a nagyúrhoz s nagyasszonyhoz fordulva, ünnepélyesen mondta:

– Íme, megszületett a Lélek zsengeje a magyarok között!

Azután a lovagok, hozzá járulván, kardjaikkal érintették István vállát, s beiktatták Krisztus vitézei közé.

Majd fél térdre ereszkedtek előtte, s két tenyerükre fektetve kardjukat, felajánlották neki mint uruknak.

István alakja felmagasodott a térdelők felett, s a templom hajóján ámuló hódolat zsongott végig.

Mert még sohase látták ilyennek. Mintha másodszor született volna, a szemük előtt.

Homloka világított, szemében elszánt fény égett, kemény arcán megkövült a kötelesség zord s szent parancsa.

És Adalbert püspök szava ércesen zengett végig a templomon:

– Íme, új törvény van felettetek mátol fogva. Nem emeltetek pajzsra ezt az ifjút, mint atyáit. Nem ember választotta őt uratokul. Isten akaratából lett alkalmassá, az Egyház kezessége mellett. Adjatok tisztességet az Úr választottjának!

A templom hosszában térdre hullt minden lélek. S a nagyasszony is térdre borult, fejét mellére ejtve. Meghajtotta homlokát fia előtt a nagyúr is.

A kórusban a brenowi szerzetesek Isten dicsőségéről énekeltek.

Végre az öltöztetőasszony és a nyoszolyólányok egyedül hagyták Gizellát a zöld ágakkal s virágláncokkal díszített ágyasházban.

Az egész világ kerengett vele, s feje tele volt egészen ennek a furcsa, szorongató, izgalmas napnak eseményeivel.

Mindegyre hitetlenkedve nézett végig magán, s hol nevelt, hol könnyekre fakadt. Csakugyan ő maga ez?

Nehéz elhinni, hogy itt van, de azt is, hogy nemrég még a novíciák szűzi ruhájában térdepelt a regensburgi Szent Pál-kolostor amaz oltára előtt, mely felett az égi fénytől földre sújtott Saulus képe áll.

Jaj!... Miért dobban bele megint a szíve, ahogy arra a képre gondol?

Nénje, Brigitta, az apácák fejedelemasszonya, akinek méltóságát és szentségét alázatosan irigyelte, mindig dicsérte őt, hogy olyan buzgóságosan térdepel az előtt a kép előtt, s alig lehet fölrázni imádságából.

Úgy is volt. De gyakran belefelejtkezett az imádságba, mert az ifjú Saulus arca olyan különös módon elbűvölte. A mester úgy örököltette meg, ahogy vad fekete ábrázatán derengeni kezd az égi fény, s megcsillan a látomásra tárguló szemeiben. Ettől a képtől megválni, ez volt a légnehezebb.

Zokogva vett búcsút tőle. Szívébe temette, s úgy hozta el magával, magában... Tehet-e róla, hogy ma, mikor a herceget meglátta, akaratlanul, ellenállhatatlanul, mégiscsak az az arc s azok a szemek kápráztak fel előtte?...

De nem szabad erre gondolnia. Nem ezért jött. Kötelesség parancsolta ide, nagy, szent küldetés... S most!...

Hirtelen végigpillantott magán újra, s hideglelősen kacagott.

Ó, ezek a bolondos leányok!... Úgy öltöztették fel, mint valami pogány tündért!

Lenge fátylakba, teletűzdelve égő virágokkal. Ez a sok színes pántlika, mintha mind bűvös kígyócska lenne, kezét-lábát megkötözi varázslatával... És miket énekeltek itt neki öltöztetés közben, s miket sugdostak a füleibe?... Hála a Szent Szűznek, alig értett belőle valamit. Mert a hosszú utazás alatt is csak nagyon keveset tudott megtanulni ebből a barbár nyelvből, mely mintha csupa e meg ő betűből állana. Hanem a szemek, mozdulatok, a hangok muzsikája annál világosabban beszélték neki: milyen boldognak tartják őt, amiért a fiatal herceg párja lehet.

De ne még, egy kicsit!... Szeretne előbb végiggondolni még egyszer azon a sok mindenben, amit érkezése óta látott. Rendet teremteni a tarka zűrzavarban, ami majd szétfeszíti lüktető halántékait.

De hol is kezdje?

Színes kavargás forogtagzik szemei előtt, s fülei megtelnek sohase hallott, különös muzsikával.

...Hermán gróf léptet előtte lován, ahogy a kikötőből jönnek. Félelmes, nagy hírű dárdát emel. A császár nászajándéka az, István hercegnek. Szent fegyver, Krisztus keresztjével van ékesítve. Nagy Ottó hordozta egykor. Augsburgnál, a magyarok ellen. Utóda most a béke s hűség jeléül küldte ugyanazon magyarok urának.

Ahogy ezt a gróf, ékes szavakban magyarázva, átnyújtja

Istvánnak, miért rebben meg Gizella szeme a fátyol alatt?... István keze megrándult, jól látta, mikor a dárdához ért. S megsápadt az öreg fejedelem arca is. A keresztyén lovagok kigyúlt arccal lökték ég felé pallosaikat, s kiáltásukban, szemükben valami vad elragadtatás lángolt a dárda látára. S ahogy István körülpillantott rajtuk, egyszerre elnémultak. A magyarok nem értették, nyilván, hogy mi az. De most maga az ifjú herceg fordult feléjük, s felmutatva a fegyvert, rövid, lüktető szavakat kiáltott feléjük, az ő nyelvükön. A félelmes sötét képű katonák egyszerre, süvöltve villantották az égnek kardjukat, s rettentően hujjogtak. De nem mind, Gizella olyan különös tisztasággal látott akkor mindent, ezt is, a szívével valahogy... Igen, voltak, akik döbrent gyűlölettel látták azt a dárdát, s vadul morogtak, zúgtak... De mindez olyan gyorsan történt. Pillanatok voltak csak, melyeket feledtetett a fogadtatás csillogó pompája.

Mikor ő nyeregből szállt, zsivajgott, kacarászott, ujjongott a tömeg. Asszonyok, lányok, gyermekek virágzáport ontottak reá. Most mosolyog, hogy a lovagok pajzsaikkal fogták fel a virágzuhatagot, mintha áttól féltek volna, hogy a barbár koszorúk agyonütik őt. Szilajság volt, igaz, a kedveskedésben is. Hölgyei, akik elszánták magukat, hogy itt éljenek vele a titokzatos Keleten, megsápadtak a látványtól, s titkon imát rebegtek, keresztet vetve.

De ő már nem félt. Az öreg fejedelem arca hajolt feléje, s homlokon csókolta. Gizella azonnal tiszteletet érzett iránta, s megszerette. Méltóságos, szomorú arc volt, s rá barátságosan nézett. De még most is megremeg egy kicsit, amint a fejedelemasszony karjait érzi vállai körül, s zöld szemei villannak előtte. Mintha párduc szorította volna magához. Gyönyörű asszony... de ha haragszik, rettenetes lehet. Reá bizonyára nem. Miért is? Ő kezét csókolta neki, s akkor az asszony mosolygott, s megcsókolta mind a két orcáját.

Biztos, hogy mindenki jó s kedves akart lenni hozzá. Nem

akarták megijeszteni azok a furcsa süvegű, köntösű, befont hajú emberek sem, akik az öreg fejedelem engedelmével bolondosan ugrándoztak, s vonítva énekeltek előtte, miközben fiatal nyírfát ültettek a kapu elé, vérrel és tejjel locsolva.

...Mi volt még?... Mi volt még?... Nem, nem... még sok minden történt... Csakhogy hiába, összefut az egész... Nem bírja már távol tartani egymástól... Minden örvénylik, lángol, zeng és összeforr annak a sötét fiatalembernek szálfá alakjává... Akinek kezét az öreg fejedelem összefogta az övével!... Az övével, mely olyan szánalmasan parányi volt abban a nagy, kemény körmű kézben, s azt hitte, rögtön összezúzza... Behunyja a szemét, s egész teste végigremeg, amint újra átérzi az érintését. Az a kéz gyöngéd volt, s nyugtató. Bizonyára olyan csodálkozva pillanthatott a herceg arcába, mint valami buta madárka, mert István szánalommal nézett le reá. Igen, szánalommal... egy kis megvetéssel is, talán... És álom ez, vagy csoda?... Az oltárkép s István arca?...

Érthetetlen szúrást érez. Nem nyerte meg István tetszését.

De miért is nyerte volna?

Nem ezért jött. Nem ez a fontos.

Mi is történt még, istenem?

Az esküvő... Hiába, az esküvő... Az történt, természetesen.

Milyen jó, hogy az áldott Radla atya, Adalbert püspök barátja s az ő jövőendő gyóntatója bátorító szavakat suttogott, s biztatva nézett reá, mikor ott térdelt vőlegényével az oltár előtt.

Vőlegényével, ő!... Hiszen boldogan hitte már, hogy egészen s örökre csak Krisztus menyasszonya marad. S mindig ott térdepelhet az oltárkép előtt, amelyen...

Összeborzadt. Forróság ömlött végig rajta, a sarkáig. Aztán fagy nyargalta át. Fölugrott. Kerengeni kezdett a szobában, kezeit tördelve.

Ijedtség tört ki rajta, névtelen, szorongató félelem. Mene-külni!... De hova?... Mindjárt jó. A férje. Férje van. Egy férfi tulajdona lett!... Mi lesz, jaj?...

Keblére szorította kezeit.

...István!... Szent neve van... Nem akarhat rossz-szat...

...És mindegy neki, bizonyára. Csak a munkájában vár tőle segítséget. S ő csakis ezért, ezért...

Nyugtalanul állt meg, a függöny felé neszelve.

...Ha!... Jön valaki!... De nem. Csak a szíve kopog. Bolondul ver... Gondolni kell valamire... Imádkozni!...

Könnyek törtek elő a szemeiből s végigpergették a keblén illatozó rózsákon. Térdre esett: – Ó, Istennek szent Anyja, adj erőt, hogy tudjak arra gondolni, amiért ide küldtél!...

...Mi ez?...

Odakünn, a ház előtt dűnnyögő sípok, tompán pergő dobok szólaltak meg, s halk, zümmögő énekszó indult.

Gizella fölugrott térdeiről, riadtan szédelgett az ablakhoz, s félrehúzza a kárpitot, kitekintett.

Egyszerre elfelejtett mindent, s megbűvölve tapadt a látványra.

Tűz égett a terecskén. Körülötte keresztbe tett lábakkal fekete képű síposok ültek, és sípoltak, derekukból hajladozva a zene monoton ütemére. Két dobos olykor-olykor ráperdített a kifeszített bőrre, forró és harcias ritmust vegyítve a siránkozó dallamba. Guggoló körben fiatal lányok ültek a zenészek mögött, a tűz rózsákat festett barna arcukba, s szemek ragyogtak, mint az ékkövek. Jobbra-balra hajladoztak, ők is, zümmögve dúdolták az érthetetlen szöveget, mikor pedig a dobok közbeperdültek, hirtelen fölegyenesedtek mindnyájan, s egyet fordulva maguk körül, fejük felett tapsoltak kezeikkel.

A homályba vesző háttér zsúfolva volt katonákkal s néppel. Néma csendben gyönyörködtek.

– Ilyent még nem láttál, ugye? – szólalt meg István hangja Gizella mögött. Keze megérintette a nyakát, amint előrehajolva, csodálkozó szemekkel nézett ki a függöny mögül.

Eltántorodott, s fölsikoltott: Szembefordult Istvánnal, elszorult szívvel suttogetta:

– Nem is hallottam, hogy bejöttél.

– Mi úgy járunk, mint a párdúc. Meglepjük azokat, akik nem várnak...

– Mi az ott künn? – rebegette Gizella a függönybe kapaszkodva. S visszafordult.

– Játék – mondta István, melléje lépve. – Lakodalmas játék. Nincs benne semmi rossz. Így akarják megmutatni, hogy jót kívánnak nekünk.

– Mi... Mit dalolnak? – kérdezte, inkább a szemével Gizella, s a hangja elhalt összeszoruló torkában.

– Talán maguk se tudják. Régi varázsszavakat, melyeket messze Keletről hoztak őseink. El akarják űzni tőlünk a rosszat, s megáldanak. A sípokban a menyasszony siratja leányságát, s apja-anyja, leánybáratai búsulnak, hogy el kell válniuk tőle. A dobpergés a vőlegény vidám, parancsoló szava, melyre föláll a menyasszony, s most már tapsol, mert örvend, hogy asszony lesz. A tűz az igaz szerelem, melyben füstté, korommá ég és elszáll minden rossz. Csak a boldogság marad, forrón és ragyogón. Együgyű játék, Gizella.

– Milyen szép, ahogy megmagyaráztad! – lehelte könnyült sóhajjal, sápadt, keskeny arcát halvány mosollyal fordítva feléje. Szalmasárga haja aranyként csillámlott a tűz rávetődő fényében, s fekete szemei világítottak.

– Örvendek, hogy tetszik neked – mormolta István, s komolyan, hosszasan nézte, míg ismét remegni kezdett. – Remélem, megszereted ezt a népet s országot...

Gizella gyorsan, élénken kezdett beszélni, magát bátorítva:

– Nagyanyám, az öreg Judit hercegné, sokat beszélt róla-

tok. Ő, tudod, magyar anyától született, akit az öregapám, Arnulf herceg vett feleségül, mikor itt élt, számkivetésben. Olyan asszonyt te még nem láttál...

– Gyere, üljünk le, s mondj róla valamit – fogta kézen István, maga mellé húzva az ablak melletti lócára. Csodálkozva érezte, hogy a keze forrón reszket az övében. – Fél tőlem. Érttem – gondolta.

Gizella csendesesen elhúzta kezét, s a földre nézve, sebesen beszélt:

– Először is ezer ránc van az arcán. Pedig látszik, hogy nagyon szép volt. A legfurcsább, hogy a haja sűrű maradt és fekete, nem találhatsz benne egyetlen fehér szálát sem. Szemei sem homályosodtak meg, csillogók ma is, s a hangja mély, tiszta. Mikor Adalbert nagybátyám rólad beszélt, s előadta, miről van szó, Brunó bátyám, az augsburgi püspök keresztet vetett magára, s felkiáltott: – Isten őrizzen meg attól!... – Érted, ő még mindig úgy gondolkozik rólatok...

– Tudom – intett István. – Mondd csak bátran...

– Őszintén szólva, a néném is sírva fakadt, hogy a kolostorból akárnak elhurcolni, holott már Krisztusnak jegyzetek el.

– Nem csoda, Gizella...

– De a nagyanyám, heves szokása szerint, összeszidta őket. Azt mondta, igazán, hogy a magyar a legkülönb nép a világon, s egy kicsi német kisasszony táncra perdülhet örömeiben, ha egy magyar királyfi tiszteli meg... Ilyen bolondos ő...

– Tiszta bolondság! – mordult István.

Gizella meghökkent.

– Úgy értettem, hogy ilyen kedves... Lennék csak ilyen fiatal, mint te, kiáltott reám, tüstént addig szaladnék, amíg csak oda nem érek... Miért vagy kedvetlen, István?... Nem, nem untatlak tovább...

– Mondj valamit még Henrik bátyádról is, a hercegről.

– Ne gondold, hogy megfeledkeztem róla. De ha rá gondolsz, sírnom kell... Apám-anyám volt ő nekem. Mindennem. Igazi szent. Ha nem kellett volna uralkodóvá lennie, boldogan szolgálná az oltárt. Mi mind a négyen lemondtunk már a világról... S engem is azért adott a kolostorba, mert nagyon szeretett... De mégis ő határozott úgy, hogy jöjjenek...

Elhallgatott, várakozással s szorongással pillantva fel.

– Megmondta, miért? – szakadt ki Istvánból, hallgatás után, rekedten.

– Hogy segítsék neked a munkádban, Krisztusért... S hogy ő boldog lenne, ha ketten...

– Ha ketten? – nézett fel István.

– Együtt halnánk itt meg... elnyerve a mártírok koronáját – suttogta Gizella. – De ha súlyosabb megpróbáltatás várna rám, mondta, ha egy hosszú életet kellene... akkor is az Úr akarata...

– Köszönöm – állott fel István. – Ennyit akartam tudni... Feláldoztad magad, Krisztusért... Megkönnyítettem...

– Ezt ő mondta!... – rebbent fel Gizella. – Mit akarsz?

– Egy kérésem volna csak.

– Uram vagy. Engedelmeskedem.

– Nem. Csak kérni akarlak. Apám, tudod, beteg. Ő szeretné. Azért. Mutasd egy kicsit, mintha...

– Mindent, amit akarsz – hajolt a sötétben arcához Gizella.

– Nem érted... nem értheted meg... Ma is apáca vagy te... Ez a házasság... Mi nem is vagyunk házасok... És csak azt akartam kérni, mutasd apám előtt, mintha igazán azok volnánk... Nem él sokáig...

Gizella szédülten kapaszkodott a falhoz.

– Hogy mondhatod ezt? – jajdult fel. – Az Úr szolgálja adott össze minket. Örökre a feleséged vagyok, s te a férjem,

az uram... Én engedelmes leszek, István... Engedelmes...

– Kész a mártírhálálra! – csattant fel István kínoldva.

– Arra is – lehelte reszketve Gizella. – Mit vétettem?... Mivel bántottalak meg?...

– Nem bántottál. S nem tehetsz róla... Én hát megyek... Feküdj le, Gizella. Pihenj, s felejtsd el, amit kértem...

– István! – Olyan különös volt ez a tört hang. – Most már értem...

– Mit? – fordult meg a férfi.

– A küldetésemet... hogy miért lesz olyan borzasztó nehéz... Ó, Krisztusom, hát ezt kell elhordanom? – Keservesen felsírt, karjaira borulva a lócán.

– Ne félj. Mondtam, megkönnyítem. Csak mások előtt kell tettetned. Egyedül nem látsz többet... Minthogy gyűlölsz...

– Gyűlöllek? – sikoltott fel Gizella, s megragadta a karját, hozzálépve. – Hát ezt gondolod?... Akkor... te nem tudod, mit beszélsz... Hiszen a te gyűlöleted a kereszt, amit rám mért az Úr... Te gyűlölsz engem... Mert én... én...

Fekete köd szakadt szét István szemei előtt. Megrendülve, ámulva, fölremegő sejtelemmel érezte a forró könnyeket leperegni Gizella arcát simogató kezén, a sötétben.

S most magához karolta. Érezte, hogy puhán simul hozzá egész testével, s fáradt-boldogan hajtja vállára fejét.

– Gizella!... Hát nem?... Hát igazán?... Hát akarsz az enyém lenni, magamért, egészen?...

– Én nem tudom... – zokogta Gizella. – Én semmit se tudok már, István... De azt érzem, hogy jó itt, nálad... Csak itt jó... Élve, halva...

– Nem volt hát álom csak! – kiáltotta István, szorosabban

ölelve magához. – A Boldogságos Szűz elhozta nekem a szívedet is, a harcba, a munkába, ami kettőnkre vár!

– A kép... a kép! – suttogta Gizella. – Te aludtál a szívedben már akkor is...

Lassan derengeni kezdett a hajnal.

Fölrezzentek. A kelő nap sugarai bíborba borították a szobát. Pirosan lángoltak komoly arcukon, s fölgyújtották az érintetlen fehér vánkosoikat, mint titokzatos áldozati máglyát.

István nagyot lélegzett, szembefordult a nappal, s kitárta karjait:

– Neked ígértem, Boldog Anya!... Legyen tiéd minden: életem, országom, népem, gyermekeim...

Gizella, arcán és szemeiben a nap ragyogásával, felemelt fejjel, karjait szelíden leengedve lépett hozzá:

– Itt vagyok. ✓

✓ Ottó császár nem adhatott volna többet mondó ajándékot Istvánnak, akit testvérül fogadott a Civitas Deiben. Az augsburgi győztes ereklés dárdája, melynek felemelésére egykor Véres Bulcsú kalandja s vele a régi magyar dicsőség fűlt gyalázatba, a német törzsek egységének lett szimbólumává. Frank, bajor, szász akkor fogott össze először, feledve az egymást rontó törzsalkodást. S akkor forrt össze az emberrel a német föld is, első ízben, örökre emlékezetes módon. Kiáradó folyók, utat záró hegyek, lóbuktató erdők harcoltak a páncélosok szövetségében a barbár vezérek, Bulcsú és Lél ellen. Rettenetes bosszút állott Germánia ötven esztendő folyton vacogtató rémületéért. Azóta, ha német ember meglátta ezt a szent jelvényt, tüstént feledte, milyen törzsbeli: a vér közösségének misztikus hatalma hozta lázba. Ezért tört ki az akaratlan lelkesedés István német lovagjaitól is, mikor Hermán gróf azt a dárdát felmutatta.

Egyébként azt sem kell feledni, hogy egyedül Bulcsú leve-rese tette lehetővé Nagy Ottónak azt, amire voltaképpen vágyott. Csak ezután fordíthatta arcát Itália felé, hogy a római impérium újjáteremtésének álma a valóság peremén jelenhessék meg. Ez meg viszont a magyar nagyúrnak lett szerencsájévé: meglapulhatott, s felkészülhetett a jövőre. Nagy és sokrétű múlt ködét kavarta meg hát most a híres dárda nyele.